

Nové nálezy křečka polního (*Cricetus cricetus*) v České republice (Rodentia: Cricetidae)

New records of *Cricetus cricetus* in the Czech Republic (Rodentia: Cricetidae)

Vladimír VOHRALÍK

Katedra zoologie, Přírodovědecká fakulta, Universita Karlova, Viničná 7, CZ–128 44 Praha;
vohralik@natur.cuni.cz

došlo 7. 12. 2011

Abstract. Survey of records of the common hamster (*Cricetus cricetus*) collected between 1980 and 2011 from territory of the Czech Republic is given. Altogether, the hamster was recorded at 88 sites in 75 localities covering 40 fields of the KFME mapping grid. Although recently, in some west- and central European countries the hamster became rather rare, in lowland parts of central Bohemia and south Moravia it is still common and locally abundant. It seems that Pannonian genetic lineage has been less affected by decline than the west European, German and Polish lineages. The core area of hamster distribution in the Czech Republic coincides with the occurrence of loess sediments. Altitudes of our records varies between 150 and 530 m a. s. l., great majority of them (80.7%) lies between 160 and 300 m a. s. l. Hamster inhabits mostly agricultural land but sometimes settles also in village gardens and it occurs even at periphery of the city of Prague where it inhabits desolated fields, garden colonies and grassy plots in housing estates. Majority of our records is based on road casualties, it suggests that a traffic causes nonnegligible portion of hamster mortality.

Key words. Common hamster, *Cricetus cricetus*, Czech Republic, distribution, ecology

ÚVOD

Křeček polní *Cricetus cricetus* (Linnaeus, 1758) obývá na území střední Evropy především tzv. kulturní step. První mapu jeho rozšíření v ČR publikoval GRULICH (1975), který využil výsledků dotazníkové akce provedené v letech 1948–1950 a některé lokality následně ověřoval. Jeho práce je proto založena na informacích získaných během let 1948 až 1974. Brzy nato publikovali podobný přehled rozšíření křečka VOHRALÍK & ANDĚRA (1976), kteří použili výsledky dotazníkové akce provedené v letech 1972–1975 a doplnili je o vlastní nálezy. Autoři obou publikací se shodovali v tom, že křeček obývá větší část území ČR až do nadmořské výšky cca 500 m. Později GRULICH (1996) porovnal mapy rozšíření křečka z obou uvedených publikací a konstatoval, že kolektivizace zemědělství, ke které došlo v padesátých letech 20. století prakticky nijak nezměnila areál jeho rozšíření v ČR. Změny areálu rozšíření křečka nezmiňují ani ANDĚRA & BENEŠ (2001), kteří sumarizovali veškeré údaje o rozšíření křečka od konce 19. století až do konce 20. století.

Avšak při detailním studiu savčí fauny Českomoravské vysočiny ZBYTOVSKÝ et al. (2004) zjistili, že rozšíření křečka je zde již jen ostrůvkovitě a zdaleka neodpovídá situaci zjištěné na základě dotazníků z období před 50 a 30 lety. Podobně se na území Svitavské pahorkatiny,

kteřá na severovýchodě přiléhá k Českomoravské vrchovině, podařilo v letech 2003–2010 jen velmi ojediněle prokázat výskyt křečka v její jihovýchodní části, kde se podle dotazníkových akcí v sedmdesátých letech ještě běžně vyskytoval (ANDĚRA et al. 2010).

K postupnému zmenšování areálu rozšíření a snižování populační hustoty křečka docházelo v západoevropských státech (Francie, Belgie a Nizozemí) již od 60. let 20. století. V 80. letech se tento proces výrazně urychlil a dnes zde již přežívají jen velmi fragmentované zbytkové populace (např. WENDEL 1998, BLACKBIER & GUBBELS 1998). Podobně tomu bylo na území Německa, kde došlo k výraznému úbytku křečků především v 80. a 90. letech, pravděpodobně následkem kombinace takových faktorů jako je intenzivní aplikace herbicidů a umělých hnojiv, používání těžké zemědělské techniky a cílené hubení (STUBBE et al. 1998, WEINHOLD & KAYSER 2006). V některých částech Německa, například v Sasku ale nastalo zmenšování areálu rozšíření křečka dříve, již někdy kolem r. 1950 (MEYER 2009). Také v Polsku, kde ještě koncem 60. let 20. století křeček osidloval téměř souvisle jižní polovinu státu (SURDAKCI 1971) došlo v následujících cca 40 letech k výraznému zmenšení jeho areálu, který se navíc rozpadl na dvě vzájemně izolované části (ZIOMEK & BANASZEK 2007).

Není proto překvapivé, že v poslední době vznikají obavy, zda k podobné situaci nedojde i na území ČR (TKADLEC et al. 2010). Konkrétních dat z posledních desetiletí je ale velmi málo a proto může být užitečné publikovat i jednotlivé datované nálezy, protože mohou v budoucnosti posloužit k rekonstrukci vývoje areálu křečka na našem území. Předložená práce proto shrnuje veškeré dosud nepublikované nálezy křečka, získané z území ČR pracovníky katedry zoologie PřF UK od počátku 80. let minulého století až do listopadu 2011.

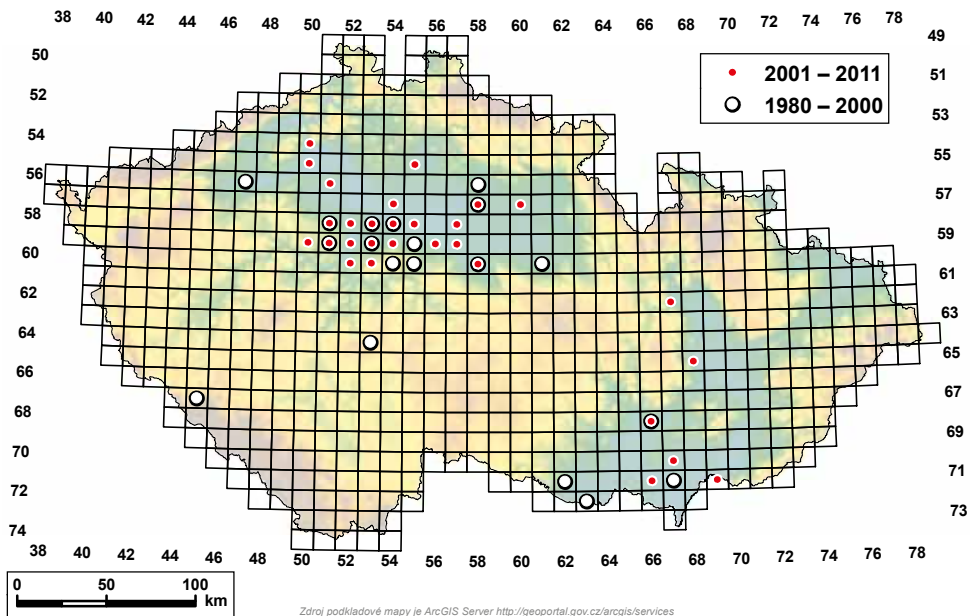
MATERIÁL A METODIKA

Údaje o výskytu křečka polního jsou založeny převážně na pozorování jedinců, kteří byli nalezeni mrtví na komunikacích, v menší míře byli pozorováni živí křečci, jen v několika případech se jednalo o odchycené jedince. Informace byly získány převážně od pracovníků a současných i bývalých studentů katedry zoologie PřF UK v Praze, menší část informací poskytly další osoby. Ve všech případech se však jednalo o věrohodné informátory, kteří křečka polního bezpečně poznali. Lokality jsou uváděny podle katastrálního území příslušné obce, tam kde to nebylo možné jednoznačně zjistit (např. nálezy křečků přejetých na komunikacích, které nebylo možné zcela přesně lokalizovat), jsou vztaheny k nejbližší obci, výskyt uvnitř zástavby je pak podle možnosti specifikován až na úroveň ulic. Nadmořské výšky nálezů byly zjišťovány většinou až dodatečně pomocí internetového prohlížeče www.mapy.cz s přesností 10 m. Lokality jsou uspořádány podle polí středoevropské mapovací sítě KFME (viz PRUNER & MÍKA 1996). Terminologie geografických oblastí ČR vychází z práce BALATKY et al. (1973).

PŘEHLED NÁLEZŮ (viz obr. 1)

5450: Lovosice a Terežín (okr. Litoměřice), na silnici mezi Lovosicemi a Terežínem byli v letech 2001 a 2002 pravidelně nalézáni přejetí křečci, 150 m n. m., M. VESELÝ & M. KAFTAN. – **5550: Žabovřesky nad Ohří** (okr. Litoměřice), 1 ex. nalezen na poli cca 600 m S od obce, 190 m n. m., 20. 7. 2006, D. KRÁL. – **5555: Kosmonosy** (okr. Mladá Boleslav), 1 ex. pozorován na poli u dálnice, V od města, 230 m n. m., 22. 10. 2010, M. ŠVÁTORA. – **5647: Žatec** (okr. Louny), výskyt pozorován opakovaně v letech 1978–1980 na pozemku UKZUZu, cca 1 km JZ od města, 290 m n. m., V. VOHRALÍK. – **5651: Černuc** (okr. Kladno), 1 ex. přejetí na silnici JV od obce, 190 m n. m., 14. 9. 2007, D. KRÁL. – **5658: Žlunice** (okr. Jičín), cca 30 obývaných nor nalezeno v příkopu u silnice SV od obce, 250 m n. m., 28. 9. 2000, Š. HULOVÁ. – **5754: Předměřice n. Jizerou** (okr. Mladá Boleslav), 1 ex. přejetí na dálnici, 200 m n. m., 10. 6. 2010, M. ŠVÁTORA & M. KAFTAN; **Tuřice** (okr. Mladá Boleslav), 1 ex. přejetí na dálnici cca 0,5 km Z od obce, 200 m n. m., 5. 10. 2011, D. KRÁL. – **5758: Kozojídky** (okr. Hradec Králové), 29. 9. 2000 nalezeny nory blízko

obce, 250 m n. m., Š. HULOVÁ; **Sloupno** (okr. Hradec Králové), výskyt pozorován v letech 1998, 1999 a 2002, 230 m n. m., K. PIVNÍČKA; **Starý Bydžov** (okr. Hradec Králové), 1 ex. přejetí na silnici, 250 m n. m., 29. 9. 2007, P. HŮLKA. – **5760: Hradec Králové, Kukleny**, v dubnu a květnu 2002 byli v okolí silnice na Prahu hojně křečci, 240 m n. m., T. ZAPLETAL & M. ŠVÁTORA. – **5851: Středokluky** (okr. Praha-západ), 1 ex. přejetí na silnici cca 1 km SV od obce, 340 m n. m., 4. 6. 2011, D. KRÁL; **Tursko** (okr. Praha-západ), 1 ex. pozorován na poli cca 700 m J od obce, 310 m n. m., září 2002, Z. CINGEROVÁ; 1 ex. přejetí na silnici, cca 300 m n. m., 20. 5. 2006, J. UHLÍKOVÁ; **Velké Přílepy** (okr. Praha-západ), jeden 1 ex. pozorován v srpnu 2005, cca 300 m n. m., P. MUSIL; **Zájezd** (okr. Kladno), běžný výskyt v polích jižně od obce v r. 2002, cca 300 m n. m., P. NOVÁ. – **5852: Praha 8/9, Střížkov**, sídliště Ďáblice, Černého ul., 1 ex. opakovaně pozorován u své nory na trávníku na sídlišti v květnu 2006, 290 m n. m., J. MATĚJŮ; **Střížkov**, ul. Ve Štěpnici, v letech 2005–2010 křečci často pozorováni v zahradě kam pronikají z okolních nezastavěných ploch, 280 m n. m., J. FARKAČ; **Střížkov**, Desenská ul., v letech 2009–2011 křečci žili v zahrádkářské kolonii, 290 m n. m., A. ČERVENÁ; **Praha 8, Ďáblice**, 1 ex. nalezen v poli cca 300 m S od zámku Ďáblice, 260 m n. m., 15. 8. 2011, M. KULÍK & H. KULÍKOVÁ. – **5853: Brandýs n. Labem** (okr. Praha-východ), 1 ex. přejetí na silnici na JZ okraji města, 220 m n. m., 29. 8. 1997, J. SÁDLO; **Praha 9, Horní Počernice**, 2 ex. přejetí na dálnici S od obce, 260 m n. m., 26. 6. 2006 a 1. 7. 2008, M. KAFTAN

Obř. 1. Přehled námi dokumentovaných nálezů křečka polního na území ČR (prázdný kroužek – nálezy z let 1980–2000, červená tečka – nálezy z let 2001–1011). Je však třeba poznamenat, že naše aktivita nepokřývala území ČR rovnoměrně a proto je pravděpodobné, že křeček zde obývá větší území než ukazují naše nálezy.

Fig. 1. Survey of our records of the Common hamster in the Czech Republic (open ring – records from the period 1980–2000, red dot – records from the period 2001–2011). It should be stressed that our survey did not cover the territory of the Czech Republic equally and therefore distribution of the hamster in the country is most probably wider.

& M. ŠVÁTORA; 1 ex. nalezen mrtvý v ulici Před dráhou, 280 m n. m., 29. 8. 2011, B. ŠVECŮVÁ; **Praha 14, Hloubětín**, obývaná nora křečka nalezena v poli mezi PP Cihelna v Bažantnici a Vysočanskou radiálou, 270 m n. m., září 2001, M. BRANIŠ; **Praha 18, Čakovice**, ul. Za tratí, 1 ex. přejety na silnici cca 100 m severně od okraje obce, 240 m n. m., 7. 6. 2010, M. SLÁDEČEK; **Praha 19, Satalice**, 1 ex. přejety na ul. K cihelně V od okraje obce, 270 m n. m., 2. 9. 1997, J. SÁDLO; 3 živé ex. pozorovány tamtéž v r. 2000, J. SÁDLOVÁ; 1 ex. přejety na ul. Vinořská severně od PP Bažantnice, 270 m n. m., 7. 6. 2010, M. SLÁDEČEK; **Praha 19, Vinoř, Ctěnice**, 1 ex. přejety na silnici Bohdanečská, cca 1 km Z od Ctěnic, 250 m n. m., 8. 10. 2011, J. SÁDLOVÁ; **Radonice** (okr. Praha-východ), 6 ex. vykopáno na poli cca 0,5 km V od obce, 240 m n. m., 20. 9. 2005, J. MATĚJŮ; 1 ex. přejety na silnici + nález nory cca 0,5 km J od obce, 260 m n. m., začátek září 2011, B. ŠVECŮVÁ; **Svémyslice** (okr. Praha-východ), křečci jsou v říjnu 2005 každodenně nacházení přejeti na silnici, cca 240 m n. m., V. HANÁK; 1 ex. přejety na dálnici, 240 m n. m., 14. 3. 2007, M. ŠVÁTORA & M. KAFTAN; **Veleň** (okr. Praha-východ), křečci pozorováni koncem září 2011 na polích těsně u Z okraje obce, 220 m n. m., P. MARHOUL; **Zeleneč** (okr. Praha-východ), 1 ex. přejety na silnici, 250 m n. m., 29. 4. 1999, M. KAFTAN & M. ŠVÁTORA. – **5854: Císařská Kuchyně** (okr. Praha-východ), 1 ex. přejety na silnici a množství čerstvých nor v příkopu u silnice, 180 m n. m., 27. 5. 1999, M. ŠVÁTORA; 1 ex. přejety na silnici a obývaná nora v příkopu cca 0,5 km Z od obce, 180 m n. m., 30. 5. 2002, V. VOHRALÍK; **Čelákovice** (okr. Praha-východ), množství křečků přejetých na silnicích J a JZ od města v letech 1997 a 1998, cca 200 m n. m., M. ČERVENKA; 1 ex. přejety na silnici, cca 0,5 km V od města, 190 m n. m., 30. 5. 2002, V. VOHRALÍK; **Mochov** (okr. Praha-východ), 1 ex. přejety na silnici cca 1 km JZ od obce, 230 m n. m., 30. 7. 2011, M. KAFTAN; **Mstětice** (okr. Praha-východ), množství křečků přejetých na silnicích V od obce v letech 1997 a 1998, 230 m n. m., M. ČERVENKA; **Šestajovice** (okr. Praha-východ), 1 ex. přejety na silnici cca 0,5 km S od obce v květnu 2003, 260 m n. m., P. MORAVEC; 1 ex. přejety na silnici, 26. 8. 2006, M. KAFTAN; **Toušeň** (okr. Praha-východ) množství křečků přejetých na silnicích J od obce v letech 1997 a 1998, cca 220 m n. m., M. ČERVENKA; **Zápy** (okr. Praha-východ), 2 ex. byly pozorovány na zahradě v obci v květnu 2005, 200 m n. m., K. ŠEVČÍKOVÁ. – **5855: Poříčany** (okr. Kolín), 1 ex. přejety na dálnici 2 km SV od obce, 190 m n. m., 16. 8. 2001, M. KAFTAN & M. ŠVÁTORA. – **5857: Vlkov p. Oškobrhem** (okr. Nymburk), 1 ex. přejety na silnici, 220 m n. m., 19. 4. 2010, M. ŠVÁTORA & M. KAFTAN. – **5950: Unhošť** (okr. Kladno), 2 ex. přejete na silnici cca 1 km V od obce, 400 m n. m., 24. 5. 2002 a 20. 5. 2005, M. ŠVÁTORA & M. KAFTAN. – **5951: Hostivice** (okr. Praha-západ), 1 ex. přejety na silnici na V okraji obce, 350 m n. m., 1. 10. 1997, M. ŠVÁTORA; 1 ex. přejety na silnici, 9. 7. 2009, P. NOVÁ & J. UHLÍKOVÁ; **Jeneč** (okr. Praha-západ), 1 ex. přejety na dálnici, 370 m n. m., 17. 5. 1999, M. ŠVÁTORA & M. KAFTAN; 2 ex. přejete na silnici v létě 2003, M. JICHOVÁ; **Ořech** (okr. Praha-západ), 1 ex. pozorován 30. 3. 2001 na V okraji obce, 360 m n. m., J. UHLÍKOVÁ; **Praha 6, Ruzyně**, Drnovská 6, 1 ex. pozorován na pozemku Výzkumného ústavu rostlinné výroby v červnu 2003, 340 m, J. MOUREK; **Praha 13, Stodůlky**, výskyt na poli Z od stanice metra, 370 m n. m., 24. 9. 1998, M. ŠÁLEK; **Praha 13, Třebonice, Chaby**, 1 ex. odchycen v travnatém příkopu podél silnice, cca 300 m SZ od osady Chaby, 380 m n. m., 6. 7. 2001, V. VOHRALÍK. – **5952: Praha 12, Modřany**, Hasova ul., 1 ex. přejety na silnici, 240 m n. m., 1. 8. 2010, D. KRÁL. – **5953: Praha 15, Dubeček**, zahrádkářská kolonie mezi JV okrajem obce a rybníkem Podleský, častý výskyt křečků v letech 1993–1998, 270 m n. m., H. KULÍKOVÁ; **Praha 21, Újezd nad Lesy**, 1 ex. pozorován na poli mezi hřbitovem a ul. Zaříčanská v r. 1992, 280 m n. m., P. MORAVEC; **Praha 22, Uhřetěves**, pole Výzkumného ústavu živočišné výroby (západně od Uhřetěveského hřbitova), 300 m n. m., hojný výskyt křečků v letech 1989–1993, P. ŠKRLE; **Sibřina** (okr. Praha-východ), křečci jsou v polích kolem obce běžní již po mnoho let, prakticky každoročně pozorování od 70. let 20. století až do podzimu 2011, 290 m n. m., J. KRÍŽEK. – **5954: Úvaly** (okr. Praha-východ), 1 ex. přejety na silnici na východním okraji obce, 260 m n. m., 30. 8. 2007, M. ŠVÁTORA. – **5955: Chotutice** (okr. Kolín), v srpnu 1998 více ex. přejetých na silnici, 200 m n. m., J. ZAHRADNÍKOVÁ. – **5956: Blinka** (okr. Kolín), 1 ex. přejety na silnici 0,5 km S od obce, 250 m n. m., 26. 9. 2011, B. ŠVECŮVÁ; **Nová Ves I.** (okr. Kolín), 2 ex. přejete na silnici, 200 m n. m., 14. 7. 2007, V. VOHRALÍK; **Plaňany** (okr. Kolín), cca 10 ex. přejetých na silnici Plaňany–Kolín, cca 210 m n. m., 16. 6. 2002, M. KAFTAN; v dubnu 2009 křečci pozorováni v okolí pískovny, cca 1 km Z od obce, 220 m n. m., Z. MRLÍKOVÁ; **Velim** (okr. Kolín), 1 ex. obývá noru umístěnou pod králíkárnou na zahradě v obci, 200 m n. m., září 2002, R. ŠANDA. – **5957: Kolín**, 1 ex. přejety na západním

okraji města (pražská silnice), 220 m n. m., 16. 6. 2002, M. KAFTAN; 1 ex. přejetí na čáslavské silnici cca 1,5 km JV od města, cca 210 m n. m., M. KAFTAN. – **6052: Praha 4, Písnice**, 1 ex. přejetí na silnici jižně od Písnice, 330 m n. m., 17. 7. 2003, M. KAFTAN. – **6053: Jesenice** (okr. Praha-západ), 1 ex. vnikl v r. 2009 do obývaného domu na SZ okraji obce, 340 m n. m., J. VELČEVOVÁ; 1 ex. pozorován na poli blízko ul. Budějovická v březnu 2010, 340 m n. m., P. STOPKA. – **6054: Říčany** (okr. Praha-východ), v srpnu 1998 více ex. přejitých na silnici Říčany–Mukařov, cca 400 m n. m., J. ZAHRADNÍKOVÁ. – **6055: Kostelec nad Černými Lesy** (okr. Kolín), v srpnu 1998 více ex. přejitých na silnici cca 1 km Z od města, 380 m n. m., J. ZAHRADNÍKOVÁ. – **6058: Čáslav** (okr. Kutná Hora), 3 ex. přejeté na silnici na S okraji města, 230 m n. m., 3. 10. 2000, 15. 7. 2001 a 29. 6. 2008; 1 ex. přejetí na silnici na JV okraji města, 240 m n. m., 30. 8. 2007, M. KAFTAN & M. ŠVÁTORA. – **6061: Brčkelo** (okr. Chrudim), 1 ex. nalezen v srpnu 1998, 260 m n. m., K. WEIDINGER. – **6267: Libivá** (okr. Šumperk), trvalý výskyt v polích kolem obce, poslední pozorování v r. 2010, 270 m n. m., J. MACHÁČKOVÁ. – **6453: Mezno** (okr. Benešov), 1 ex. přejetí na silnici, cca 1 km V od obce, 530 m n. m., 25. 5. 1987, V. VOHRALÍK. – **6568: Prostějov**, 1 ex. nalezen mrtvý na letišti, 220 m n. m., 15. 7. 2008, P. NOVÁ & J. MATĚJŮ. – **6745: Viteň** (okr. Klatovy), 2 ex. odchyceny v červenci 1981, cca 500 m n. m., M. ŠVÁTORA. – **6866: Brno, Slatina**, 1 ex. přejetí na dálnici, 240 m n. m., 15. 8. 2011, M. ŠVÁTORA & M. KAFTAN; **Křenovice** (okr. Vyškov), v létě 1998 hojný výskyt v zahradách a v polích, cca 220 m n. m., K. WEIDINGER. – **7067: Hovorany, PP Hovoranské louky** (okr. Hodonín), 1 ex. nalezen mrtvý, cca 250 m n. m., 17. 7. 2007, J. MATĚJŮ. – **7162: Nový Šaldorf** (okr. Znojmo), 1 ex. přejetí na silnici, cca 210 m n. m., 25. 9. 1997, M. ŠVÁTORA. – **7166: Velké Pavlovice** (okr. Břeclav), výskyt křečků v okolí obce v letech 2005–2008, cca 180 m n. m., S. PRÁT; **Zaječí** (okr. Břeclav), 1 ex. přejetí na dálnici, cca 1 km V od obce, 200 m n. m., 5. 5. 2009, M. ŠVÁTORA. – **7167: Podivín** (okr. Břeclav), 1 ex. přejetí na dálnici D2, 160 m n. m., 19. 5. 1998, M. ŠVÁTORA. – **7169: Strážnice** (okr. Hodonín), 1 ex. přejetí na silnici cca 1,5 km JZ od obce, 180 m n. m., 8. 7. 2003, J. MOUREK & J. FIŠEROVÁ. – **7263: Křídlovky** (okr. Znojmo), 1 ex. přejetí na silnici, 190 m n. m., 14. 9. 1999, M. ŠVÁTORA.

VÝSLEDKY A DISKUSE

Celkem se podařilo získat informace o výskytu křečka na 75 lokalitách, které leží v 40 polích síťového mapování. Největší hustota nálezů byla zaznamenána ve středních Čechách, především v okolí Prahy. Je zřejmé, že křeček zde téměř souvisle obývá vhodné zemědělské plochy na území Pražské plošiny mezi Kladnem, Prahou, Říčany a Úvaly (mapová pole 5851, 5950 až 5954, 6052 až 6054). Na východě na tuto oblast navazuje Středolabská tabule, odkud se podařilo získat velmi hustou síť nálezů, které pokrývají prakticky celou její jižní část. Jedná se o oblast, která je zhruba ohraničena na jihu Prahou, Českým Brodem, Kolínem a Čáslaví, na severu pak údolím Labe v úseku mezi Kolínem a Brandýsem n. L. (5852 až 5855, 5857, 5955 až 5957, 6058). Na toto území těsně navazuje lokalita v blízkosti Kostelce nad Černými Lesy, která však již leží na severním okraji Benešovské pahorkatiny (6055). Ačkoliv nemáme k dispozici průkazná kvantitativní data, získané informace a naše vlastní pozorování ukazují, že křeček je v této oblasti i v současné době ještě stále běžným druhem a místy dosahuje značné početnosti.

Jednotlivé nálezy z období 2000–2010 dokazují, že křeček se stále ještě vyskytuje také v oblasti Východolabské tabule (5658, 5758, 5760) a Jizerské tabule (5555). Podobně je tomu u Dolnooharské tabule (5450, 5550, 5651), odkud máme údaje z let 2001–2007. Údolím Ohře odtud křeček zasahuje na západ až do Žatecké pánve (5647), naše pozorování je ale již z let 1978–1980.

Izolované nálezy z 80. let dokládají výskyt křečka také z Vlašimské pahorkatiny (6453) a dokonce i ze Šumavského podhůří (Strážovská vrchovina, 6745). Porovnání s dosavadními mapami rozšíření křečka (GRULICH 1975, VOHRALÍK & ANDĚRA 1976, ANDĚRA & BENEŠ 2001) ukazuje, že šumavská lokalita leží na samém okraji jeho areálu rozšíření, její nadmořská výška je cca 500 m. Nejvýchodnější český nález (6061) je z Chrudimské tabule. Ačkoliv pochází již

Tab. 1. Hypsometrické rozložení nálezů křečka polního (*Cricetus cricetus*) na území České republiky (nadm. výšky jsou v metrech)

Table 1. Altitudinal distribution of records of the common hamster in the Czech Republic (altitudes are given in metres)

N.v. / Alt.	101–150	151–200	201–250	251–300	301–350	351–400	401–450	451–500	501–550	Σ
n	1	18	31	22	7	7	–	1	1	88
%	1,1	20,5	35,2	25,0	8,0	8,0	–	1,1	1,1	

z r. 1998, je zřejmé, že křeček se zde stále vyskytuje, jak také dokazuje několik nálezů z let 2000–2009, které publikovali ANDĚRA et al. (2010).

Všechny námi dokumentované moravské lokality leží v níže položených oblastech, které jsou známy hojným výskytem tohoto hlodavce, jsou to Dyjskosvratecký úval (7162, 7263, 6866), Dolnomoravský úval (7166, 7167, 7169), Kyjovská pahorkatina (7067), Hornomoravský úval (6568) a Mohelnická brázda (6267). Ačkoliv získaná data nedokazují propojení české a moravské populace, jedná se zřejmě pouze o nedostatek pozorování z východní části České tabule a na ni navazující Podorlické pahorkatiny a Zábřežské vrchoviny. Je totiž velmi pravděpodobné, že mezi populacemi, které obývají jihovýchodní část Svitavské pahorkatiny (např. 6264, ANDĚRA et al. 2010) a populacemi v Mohelnické brázdě (6267) stále ještě nějaké spojení existuje.

Je však nutno zdůraznit, že rozložení nálezů (převážně střední Čechy a jižní Morava) je do značné míry ovlivněno působitěm našich informátorů a neodráží proto v plné míře současné rozšíření křečka polního na území ČR. Jen malou pozornost jsme věnovali výskytu křečka na severní a východní Moravě a proto např. absence nálezů ve Slezsku nejspíš neznamená, že by zde tento hlodavec v současnosti nežil. Přesto je však nápadné, že s výjimkou dvou lokalit (6453, 6745) se rozložení ostatních našich nálezů zcela přesně kryje s výskytem spráší podle LOŽKA (1974: 73). Zdá se tedy, že tyto oblasti v současné době tvoří jádro výskytu křečka polního na území ČR.

Celkem se podařilo identifikovat s přesností cca 10 m nadmořské výšky u 88 nálezů křečků. Pokud z některé lokality máme k dispozici několik nálezů vzdálených od sebe nejméně 0,5 km, hodnotíme každý zvlášť. Hypsometrický přehled nálezů shrnuje tab. 1. Nejnižší zjištěná nadmořská výška byla 150 m (mezi Lovosicemi a Terezínem), nejvyšší nadmořské výšky měly lokality Viteň (6745; cca 500 m) a Mezno (6453; 530 m). Naprostá většina nálezů (80,7 %) ležela v rozmezí 160–300 m n. m.

Křečci často pronikají do zahrad v menších obcích (např. Velim, Zápy, Jesenice) a je zajímavé, že se celkem běžně vyskytují i v okrajových částech Prahy. Zde obývají nejen plevelem zarůstající bývalá pole (Praha 13, Stodůlky a Chaby) a zahrádkářské kolonie (Praha 8/9, Střížkov; Praha 15, Dubeček), ale můžeme se s nimi setkat i na trávnících mezi panelovou zástavbou (Praha 4, Modřany; Praha 8/9, Střížkov). Původ těchto populací není přesně znám, ale např. na Střížkově křečci obývají území, kde začátkem 70. let 20. století vznikla rozsáhlá panelová sídliště na polích, kde byli křečci před tím velmi hojní (věrohodné informace pamětníků od r. 1929 a pozorování autora od r. 1952). Křečci zde dodnes byli schopni přežít na ruderálních plochách a někdy mají nory i na trávnících mezi bloky sídliště. Výskyt křečků v zahradách a na přilehlých travnatých plochách uvnitř zástavby byl zjištěn i ve Vídni (FRANCESCHINI & MILLESI 2001). Je tedy zřejmé, že křeček je schopen úspěšně přežít i v silně antropogenním prostředí, včetně okrajových částí velkoměst.

Většina našich nálezů představuje křečky přejeté na silnici. Ačkoliv tyto údaje nelze žádným způsobem kvantifikovat, přesto svědčí o vysokých ztrátách způsobených dopravou. Nejspíš budou správné závěry KEMPERA (1967), který se domnívá, že křeček je k těmto ztrátám predisponován svým chováním, protože před rychle se blížícím objektem neutíká, ale vztyčí se do výstražného postoje a pak na poslední chvíli proti němu vyskočí (viz též PETZSCH 1950). To, co snad může být účinné při zastrašení nějakého predátora (psa nebo lišky) nebo i člověka je v případě dopravního prostředku zcela fatální. Vysoké počty křečků přejetých na jihomoravských silnicích zaznamenal v letech 1976–1993 také GRULICH (1996).

Na závěr lze shrnout, že křeček polní je i v posledních cca 10–15 letech v některých částech ČR (Pražská plošina, Středolabská tabule, Východolabská tabule, Dolnooharská tabule, Dyjskosvratecký a Dolnomoravský úval) stále dosti rozšířeným a místy i velmi hojným hlodavcem. Jedná se o nížiny charakteristické hojným výskytem spraši. Je zřejmé, že ačkoliv křeček v posledních desetiletích nejspíš vymizel z některých výše položených oblastí (např. na Českomoravské vysočině), tak celkově v ČR nedošlo v posledních cca 60 letech k tak dramatickému zmenšení areálu rozšíření a početnosti křečka jako tomu bylo ve Francii, zemích Beneluxu, Německu a Polsku. Protože podobně jako u nás tomu bylo i na území Maďarska a Rakouska (NECHAY 1998, SPITZENBERGER 1998, SPITZENBERGER & BAUER 2001) je zřejmé, že pannonská genetická linie křečků, kam zřejmě patří i populace z ČR (NEUMANN et. al. 2005) se v tomto směru odlišuje od genetických linií západoevropské, německé a polské.

PODĚKOVÁNÍ

Tato práce by nemohla vzniknout bez spolupráce mnoha informátorů. Jejich jména jsou vždy uvedena u příslušného záznamu. Zde bych chtěl poděkovat především svým kolegům M. KAFTANOVÍ a M. ŠVÁTOROVÍ a také všem ostatním, kteří mi poskytli své nálezy a pozorování. M. ANDĚROVÍ děkuji za užitečné připomínky k rukopisu. Za zhotovení mapky jsem zavázán V. DVOŘÁKOVÍ (ČZU Praha). Práce vznikla s podporou MŠMT (výzkumný záměr č. 0021620828).

LITERATURA

- ANDĚRA M. & BENEŠ B., 2001: *Atlas rozšíření savců v České republice. Předběžná verze. IV. Hlodavci (Rodentia) – část I. Křečkovití (Cricetidae), hrabošovití (Arvicolidae), plchovití (Gliridae)*. Národní muzeum, Praha, 154 pp.
- ANDĚRA M., LEMBERK V. & ZBYTOVSKÝ P., 2010. Drobní savci Svitavské pahorkatiny (východní Čechy) (Eulipotyphla, Chiroptera, Rodentia). *Lynx, n. s.*, **41**: 95–143.
- BACKBIER L. A. M. & GUBBELS E. J., 1998: Artenschutzmassnahmen zur Erhaltung des Feldhamsters (*Cricetus cricetus*) in Limburg (Niederlande). Pp.: 125–136. In: STUBBE M. & STUBBE A. (eds.): *Ökologie und Schutz des Feldhamsters*. Martin-Luther-Universität, Halle/Saale, 480 pp.
- BALATKA B., CZUDEK T., DEMEK J. & SLÁDEK J., 1973: Regionální členění reliéfu ČSR. *Sborník Československé Společnosti Zeměpisné*, **78**: 81–96.
- FRANCESCHINI C. & MILLESI E., 2001: The common hamster (*Cricetus cricetus*) in an urban environment in Vienna. *Jahrbuch des Nassauischen Vereins für Naturkunde*, **122**: 151–160.
- GRULICH I., 1975: Zum Verbreitungsgebiet der Art *Cricetus cricetus* (Mamm.) in der Tschechoslowakei. *Zoologické Listy*, **24**: 197–222.
- GRULICH I., 1996: Der gegenwärtige Stand der Hamsterverbreitung (*Cricetus cricetus*) in Tschechien und Slowakien. *Säugetierkundliche Informationen*, **4(20)**: 145–154.
- KEMPER H., 1967: Einige Freilandbeobachtungen am Hamster, *Cricetus cricetus* (Linné, 1758). *Säugetierkundliche Mitteilungen*, **15**: 165–169.
- LOŽEK V., 1973: *Příroda ve čtvrtohorách*. Academia, Praha, 372 pp.

- MEYER M., 2009: Feldhamster, *Cricetus cricetus* (Linnaeus, 1758). Pp.: 216–219. In: HAUER S., ANSORGE H. & ZÖPHEL U. (eds.): *Atlas der Säugetiere Sachsens*. Sächsisches Landesamt für Umwelt, Landwirtschaft und Geologie, Dresden, 416 pp.
- NECHAY G., 1998: The state of the Common hamster (*Cricetus cricetus* L., 1758) in Hungary. Pp.: 101–110. In: STUBBE M. & STUBBE A. (eds.): *Ökologie und Schutz des Feldhamsters*. Martin-Luther-Universität, Halle/Saale, 480 pp.
- NEUMANN K., MICHAUX J. R., MAAK S., JANSMAN H. A. H., KAYSER A. & MUNDT G. 2005: Genetic spatial structure of European common hamsters (*Cricetus cricetus*) – result of repeated range expansion and demographic bottlenecks. *Molecular Ecology*, **14**: 1473–1483.
- PETZSCH H., 1950: Über Warn- und Drohreaktionen, Imponiergehabe, Streckstellung und Flucht des Hamsters (*Cricetus cricetus* L.). *Zeitschrift für Tierpsychologie*, **7**: 293–295.
- PRUNER L. & MIKA P., 1996: Seznam obcí a jejich částí v České republice s čísly mapových polí pro síťové mapování fauny. *Klapalekiana*, **32** (Suppl.): 1–115.
- SPITZENBERGER F., 1998: Verbreitung und Status des Feldhamsters (*Cricetus cricetus*) in Österreich. Pp.: 111–118. In: STUBBE M. & STUBBE A. (eds.): *Ökologie und Schutz des Feldhamsters*. Martin-Luther-Universität, Halle/Saale, 480 pp.
- SPITZENBERGER F. & BAUER K., 2001: Hamster *Cricetus cricetus* (Linnaeus, 1758). Pp.: 406–415. In: SPITZENBERGER F. (ed.): *Die Säugetierfauna Österreichs*. Bundesministerium für Land und Forstwirtschaft, Umwelt und Wasserwirtschaft, Wien, 895 pp.
- STUBBE M., SELUGA K. & WEIDLING A., 1998: Bestandssituation und Ökologie des Feldhamsters *Cricetus cricetus* (L., 1758). Pp.: 137–182. In: STUBBE M. & STUBBE A. (eds.): *Ökologie und Schutz des Feldhamsters*. Martin-Luther-Universität, Halle/Saale, 480 pp.
- SURDACKI S., 1971: Obszar występowania chomika europejskiego *Cricetus cricetus* (Linnaeus, 1758) w Polsce. *Annales Universitatis M. Curie-Sklodowska, Lublin, Sect. B*, **26**: 267–285.
- TKADLEC E., VIŠKOVÁ V., HEROLDOVÁ M., OBDRŽÁLKOVÁ D. & ZEJDA J., 2010: Rozšíření křečka polního v České republice po roce 2000. Pp.: 221–222. In: BRYJA J. & ZASADIL P. (eds.): *Zoologické dny. Praha 2010. Sborník abstraktů z konference 11.–12. února 2010*. Ústav biologie obratlovců AV ČR, Brno, 277 pp.
- VOHRALÍK V. & ANDĚRA M., 1976: Rozšíření křečka polního *Cricetus cricetus* (L.) v Československu. *Lynx, n. s.*, **18**: 85–97.
- WEINHOLD U. & KAYSER A., 2006: *Der Feldhamster, Cricetus cricetus. Die Neue Brehm-Bücherei, Band 625*. Westarp Wissenschaften, Hohenwarsleben, 128 pp.
- WENCEL M.-C., 1998: Zur Situation des Feldhamsters (*Cricetus cricetus*) in Frankreich. Pp.: 119–124. In: STUBBE M. & STUBBE A. (eds.): *Ökologie und Schutz des Feldhamsters*. Martin-Luther-Universität, Halle/Saale, 480 pp.
- ZBYTOVSKÝ P., ANDĚRA M. & HANÁK V., 2004: Drobní savci jižní části Českomoravské vrchoviny (Insectivora, Chiroptera, Rodentia). *Lynx, n. s.*, **35**: 141–246.
- ZIOMEK J. & BANASZEK A., 2007: The common hamster, *Cricetus cricetus* in Poland: status and current range. *Folia Zoologica*, **56**: 235–242.